

POSTANOWIENIE

Dnia 22 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mariusz Łodko

w sprawie z powództwa E. K. i R. K.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o ustalenie,
na posiedzeniu niejawnym 22 marca 2023 r. w Izbie Cywilnej w Warszawie,
na skutek skargi kasacyjnej pozwanego
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z 30 listopada 2021 r., sygn. akt I ACa 407/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Banku spółki akcyjnej w W. na rzecz E. K. i R. K. kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Bank spółka akcyjna w W. wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 30 listopada 2021 r. Zaskarżonym wyrokiem Sąd drugiej instancji oddalił apelację pozwanej, wniesionej od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z 23 kwietnia 2021 r. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnił wystąpieniem istotnych rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych na gruncie podobnych konstrukcyjnie umów

jak w sprawie niniejszej oraz istotnych zagadnień prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.) w celu wyjaśnienia: 1. na jaki moment, według jakiego stanu faktycznego i prawnego, należy oceniać czy umowa kredytu może nadal obowiązywać, w przypadku uznania przez Sąd, iż zawiera ona niewiążące konsumenta niedozwolone postanowienia umowne; 2. czy w przypadku uznania, że po wyeliminowaniu z umowy klauzul niedozwolonych dotyczących ustalania kursów stosowanych przez bank do rozliczania zobowiązań kredytobiorców wynikających z umowy, umowa nie może być wykonywana z uwagi na brak wskazanej wprost w umowie kwoty kredytu wyrażonej w walucie CHF, możliwe jest dalsze wykonywanie umowy kredytu denominowanego do waluty obcej w oparciu o wskazanie w treści umowy ściśle określonej w walucie PLN kwoty kredytu przeznaczonej do wypłaty na rzecz kredytobiorcy; 3. czy w przypadku uznania, że po wyeliminowaniu z umowy klauzul niedozwolonych dotyczących ustalania kursów stosowanych przez bank do rozliczania zobowiązań kredytobiorców wynikających z umowy, umowa nie może być wykonywana z uwagi na brak wskazanej wprost w umowie kwoty kredytu wyrażonej w walucie CHF, możliwe jest dalsze wykonywanie umowy w związku ze wskazaniem w treści umowy ściśle wyrażonej w PLN kwoty kredytu do wypłaty na rzecz kredytobiorcy, z jednoczesnym zastosowaniem na podstawie umowy stawki referencyjnej właściwej dla kredytu udzielonego w walucie PLN; 4. czy w świetle orzecznictwa TSUE oraz wykładni art. 385² k.c. dopuszczalne jest wydanie wyroku ustalającego nieważność umowy o kredyt denominowany do waluty obcej w sytuacji braku pouczenia przez sąd rozpoznający sprawę powoda mającego status konsumenta o wszystkich skutkach związanych z ustaleniem nieważności umowy, w tym o skutkach związanych z obowiązkiem zwrotu świadczenia udostępnionego i wypłaconego przez bank w całości i czy pouczenie konsumenta o skutkach nieważności umowy oraz świadomość skutków ustalenia nieważności umowy jest materialnoprawną przesłanką orzeczenia o nieważności umowy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ukształtowana została w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa i jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu

prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej. Instytucja tzw. przedsądu służy selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu, w ramach którego, Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny sprawy przedstawionej mu ze skargą kasacyjną. Zakres przeprowadzanego badania jest ograniczony do kontroli, czy w sprawie występują przewidziane w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. okoliczności uzasadniające przyjęcie skargi do rozpoznania (zob. postanowienie SN z 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18).

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne powinno, przede wszystkim, być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (zob. postanowienie SN z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01), a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (zob. postanowienia SN: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02, i z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08). Konieczne jest przytoczenie argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Skarżący powinien przedstawić pogłębioną argumentację prawną w celu wykazania, że zagadnienie jest istotne i ma znaczenie dla merytorycznego rozstrzygnięcia w sprawie (zob. m.in. postanowienia SN z 23 sierpnia 2007 r., I UK 134/07, i z 9 lutego 2011 r., III SK 41/10).

Analiza skargi kasacyjnej prowadzi do wniosku, że powyższa przesłanka nie została spełniona. Przedstawione zagadnienia prawne są pytaniem o trafność stanowiska Sądu Apelacyjnego wyrażonego w związku z rozstrzygnięciem tej konkretnej sprawy i polemiką z tym stanowiskiem, związaną z zastosowaniem konkretnych przepisów prawa, a nie problemem związanym z istotnością zagadnienia prawnego. Wywód uzasadniający istnienie w sprawie istotnych zagadnień prawnych, a więc cechujących się nowością i dotychczas

niewyjaśnionych w orzecznictwie powinien natomiast wskazywać na wątpliwości kwalifikowane, a nie zwykłe, które mogą być rozstrzygnięte przez sąd powszechny w toku rozpoznawania sprawy (zob. postanowienie SN z 26 września 2019 r., I CSK 228/19). Takich wątpliwości skarga kasacyjna nie zawiera.

Zagadnienie czy klauzule przeliczenia walutowego w umowie kredytu wyrażonego w walucie obcej określają „świadczenia główne” stron tej umowy w rozumieniu art. 385¹ §1 zd. drugie k.c. zostało w aktualnym orzecznictwie rozstrzygnięte (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22). Dominuje pogląd, że zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej klauzule, a zatem także klauzule zamieszczone we wzorcach umownych kształtujące mechanizm indeksacji, określają główne świadczenie kredytobiorcy. W orzecznictwie TSUE również podkreśla się, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE L nr 95, s. 29) należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (zob. wyroki TSUE: z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Kásler i Káslerné Rábai, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Matei, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Van Hove, pkt 33; z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 35). Za takie uznawane są m.in. postanowienia znoszące mechanizm indeksacji oraz różnic kursów walutowych, pośrednio prowadzące do zaniknięcia ryzyka kursowego, bezpośrednio związanego z indeksacją kredytu do waluty (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, pkt 44).

Z utrwalonej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego wynika również, że konsekwencją stwierdzenia, że postanowienie umowne jest niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., jest działająca *ex lege* sankcja jego

bezskuteczności, połączona z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (zob. m.in uchwałę Sądu Najwyższego z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, oraz uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, a także wyroki Sądu Najwyższego: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17).

Uznanie zatem, że postanowienia określające zasady przeliczania kwoty kredytu oraz uiszczanych spłat na walutę obcą są niedozwolonymi postanowieniami umownymi oznacza, że nie wiążą one konsumentów (art. 385¹ § 1 zd. pierwsze k.c.). TSUE wyjaśnił również, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowny uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć z reguły skutek w postaci przywrócenia sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku tego warunku (wyrok z 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo, C-154/15, C-307/15 i C-308/15, pkt 61-62). Wykluczono również, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach (wyrok z 26 marca 2019 r., Abanca Corporación Bancaria, C-70/17 i C-179/17, pkt 54). Oznacza to, że nieuprawnione byłoby zastąpienie przez sąd postanowień niedozwolonych innymi, polegającymi np. na odwołaniu się do kursu walut stosowanego przez NBP. Możliwość takiej zmiany umowy przez sąd stałaby w sprzeczności z celami prewencyjnymi dyrektywy 93/13, gdyż przedsiębiorcy wiedzieliby, że nawet w razie zastosowania klauzuli niedozwolonej umowa zostanie skorygowana przez sąd w sposób możliwie najpełniej odpowiadający ich woli, a jednocześnie dopuszczalny w świetle przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych. W orzecznictwie SN przyjmuje się również, że skutkiem eliminacji klauzul przeliczeniowych z umowy kredytu denominowanego w walucie obcej jest niemożność ustalenia kwoty, którą bank powinien oddać do dyspozycji kredytobiorcy i umowa nie może wiązać stron w pozostałym zakresie (zob. wyrok z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22). Dominuje również stanowisko, że w przypadku umowy denominowanej kursem CHF, po wyeliminowaniu z niej klauzul przeliczeniowych, nie jest możliwe utrzymanie takiej umowy w mocy ani

jako umowy kredytu walutowego w CHF (wyrok z 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22), ani jako umowy, w której kwota kredytu wyrażona byłaby w złotych polskich (wyrok z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22). Usunięcie klauzuli przeliczeniowej arbitralnie ustalonej przez bank skutkuje tym, że kwota kredytu określona w CHF nie może być wypłacona w walucie polskiej i oznacza brak elementu konstrukcyjnego stosunku prawnego – określającego „świadczenia główne” stron umowy - którego uzupełnienie nie jest możliwe (zob. wyrok z 30 czerwca 2022 r., II CSKP 656/22).

W orzecznictwie SN przyjmuje się również, że ocenę czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. m.in. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17; wyrok TSUE z 13 listopada 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA, pkt 58). Artykuł 385² k.c. wprost nakazuje brać pod uwagę - według stanu z chwili zawarcia umowy - treść umowy, okoliczności jej zawarcia oraz umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny. Poza przedmiotem rozstrzygnięcia ze skargi kasacyjnej banku jest pytanie o ocenę, jaki moment decyduje czy umowa może dalej obowiązywać, skoro wyżej przedstawione argumenty nie pozostawiają wątpliwości, że charakter niedozwolonych klauzul przeliczeniowych w umowie stron i stanowisko konsumenta/kredytobiorcy powoduje, że umowy takiej nie można utrzymać w mocy. Ustalenie w oparciu o krajowy porządek prawny możliwości dalszego obowiązywania umowy, które są oceniane na datę rozstrzygania sporu, związane jest z oceną skutków stwierdzenia nieuczciwych warunków umownych i konsekwencji dla konsumenta. Zabezpieczenie jego interesów przed wszelkimi szkodliwymi konsekwencjami, które mogą wynikać z unieważnienia danej umowy w całości, podlegają ocenie w świetle okoliczności istniejących lub możliwych do przewidzenia w chwili zaistnienia sporu i decydująca jest wola konsumenta w tym względzie (zob. wyrok z 3 października 2019 r., C-260/18, pkt 50-56).

Bez związku z rozstrzygnięciem skargi kasacyjnej powoda jest odpowiedź na ostatnie zagadnienie prawne, dotyczące sposobu pouczenia przez sąd konsumenta o skutkach nie utrzymania takiej umowy w mocy po wyeliminowaniu z niej niedozwolonych postanowień. Z ustalonego przez Sądy *meriti* stanu faktycznego

nie wynika, aby powodowie sprzeciwiali się takiemu rozwiązaniu, czemu przeczy również ich stanowisko procesowe i treść samego pozwu. Sąd Najwyższy nie dostrzega również interesu skarżącego w podnoszeniu zarzutu w zakresie sposób pouczenia powodów przez sąd co do następstw ich stanowiska procesowego. Taki zarzut, co do zasady, może podnosić jedynie konsument.

Zwrócić uwagę należy również, że TSUE uznał, że wola konsumenta oceniającego, że stwierdzenie nieważności całej umowy nie jest dla niego niekorzystne i szkodliwe, przeważa nad wdrożeniem systemu ochrony, takiego jak zastąpienie nieuczciwego postanowienia i utrzymanie umowy w mocy. (zob. wyrok z 3 października 2019 r., C-260/18, pkt 51, 55-56 i pkt 2 sentencji). W uchwale składu siedmiu sędziów z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, Sąd Najwyższy wskazał, że stosownie do aktualnego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, konsument może wiążąco oświadczyć, iż nie ocenia konsekwencji całkowitej, definitywnej bezskuteczności (nieważności) umowy kredytu jako szczególnie dla niego niekorzystnych (choćby sam sąd oceniał je odmiennie) - sprzeciwiając się zarazem udzieleniu mu ochrony przed tymi konsekwencjami - i uniemożliwić w ten sposób utrzymanie umowy przez wprowadzenie do niej regulacji zastępczej, wynikającej z ustawy albo - jeżeli jest to dopuszczalne - określonej przez sąd.

Powołanie się na przesłankę przedsądu przewidzianą w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wskazania przepisu prawa, którego wykładnia budzi wątpliwości, określenia zakresu koniecznej wykładni, wykazania, że wątpliwości interpretacyjne mają poważny charakter i wymagają zajęcia stanowiska przez Sąd Najwyższy, a jeżeli podstawą wniosku w tym zakresie jest twierdzenie o występujących w orzecznictwie sądowym rozbieżnościach wynikających z dokonywania przez sądy różnej wykładni przepisu, konieczne jest wskazanie rozbieżnych orzeczeń, dokonanie ich analizy i wykazanie, że rozbieżność wynika z różnej wykładni przepisu (zob. np. postanowienia SN: z 15 października 2002 r., II CZ 102/02; z 28 marca 2007 r., II CSK 84/07; z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08; z 24 lutego 2012 r., II PK 274/11, i z 15 kwietnia 2021 r., IV CSK 617/20).

Takich argumentów skarga kasacyjna nie zawiera. Powołując się na wystąpienie rozbieżności na gruncie kredytów hipotecznych denominowanych, dotyczących odmiennej oceny takich umów pod kątem spełnienia wymogów z art. 69 ust. 1 i 2 prawa bankowego co do elementów przedmiotowo istotnych w zakresie oznaczenia kwoty i waluty takiego kredytu, skarżący nie wyjaśnia, dlaczego rozbieżności nie tylko mają poważny charakter, ale wymagają zajęcia stanowiska przez Sąd Najwyższy. Lakoniczne uzasadnienie wniosku powołuje się na rozstrzygnięcie wydane w przedmiotowej sprawie i kilka innych wyroków sądów powszechnych, automatycznie nie oznacza, że istnieją faktycznie rozbieżności, są one na tyle istotne, że niezbędne jest zajęcie stanowiska przez Sąd Najwyższy i wnioski takiej oceny mają znaczenie dla rozstrzygnięcia. Ponadto przyczyna kasacyjna określona w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. ma za przedmiot analizę konkretnych przepisów i nie może polegać na jednoczesnej wykładni kilku przepisów, w celu poszukiwania określonej normy prawnej, która mogła albo nie mogła zostać zastosowana w zindywidualizowanej sprawie objętej skargą kasacyjną (zob. postanowienie SN z 13 stycznia 2022 r., I CSK 1467/22). Skarżący natomiast nie wskazał wprost przepisu prawa, którego wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie.

Z powyższych względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie znajdując również okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu, w szczególności nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r. poz. 265).

